

Marcin Orlicki*

NARUSZENIE OBOWIĄZKU ZAPŁATY SKŁADKI UBEZPIECZENIOWEJ JAKO PODSTAWA ODMOWY ZAPŁATY ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNEGO PRZEZ UBEZPIECZYCIELA

1. UWAGI WSTĘPNE

Wzajemność umowy ubezpieczenia budzi wątpliwości w doktrynie¹. W ostatnim czasie zdaje się jednak przeważać pogląd akceptujący wzajemny charakter umowy ubezpieczenia². Autor niniejszego artykułu jest jego gorącym zwolennikiem.

Ustalenie, że umowa ubezpieczenia należy do grupy umów wzajemnych pociąga za sobą bardzo doniosłe skutki. Nie można bowiem apriorycznie zakładać, że choć umowa ubezpieczenia ma charakter wzajemny, to nie można stosować do niej przepisów o wykonaniu i skutkach niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych (art. 487–497 k.c.).

Nietrudno dostrzec, że zupełnie odmiennie przedstawia się kwestia ochrony interesów ubezpieczającego i ubezpieczonego, którzy chcieliby wykorzystać kodeksowe przepisy o zobowiązaniach wzajemnych w sytuacji, gdy ubezpieczyciel – wbrew obowiązkowi – nie świadczy ochrony ubezpieczeniowej, a inaczej ubezpieczyciela, który bezskutecznie czeka na zapłatę składki ubezpieczeniowej.

O ile stosowanie przepisów o umowach wzajemnych celem ochrony interesów ubezpieczającego i ubezpieczonego jest rzeczywiście trudne oraz wymaga przeprowadzenia szeregu zabiegów adaptacyjnych i interpretacyjnych, o tyle kwestia ochrony interesów ubezpieczyciela przedstawia się w sposób jasny.

---

* Dr hab., adiunkt, Katedra Prawa Cywilnego, Handlowego i Ubezpieczeniowego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

¹ Bardzo rozbudowany przegląd stanowisk doktryny i orzecznictwa dotyczących problematyki wzajemności umowy ubezpieczenia przedstawiła K. Malinowska, *Wzajemność umowy ubezpieczenia w świetle orzecznictwa, ustawodawstwa i doktryny*, „Prawo Asekuracyjne” 2009, nr 3, s. 22 i n.

² Warto przywołać najnowsze opinie autorów spoza środowiska ubezpieczeniowego, którzy analizując cechy umowy ubezpieczenia jako jednej z wielu kontraktów, wyrazili akceptację dla poglądu o wzajemnym charakterze umowy ubezpieczenia: A. Wiśniewski, *Umowy losowe w prawie polskim*, Warszawa 2009, s. 110; Ł. Węgrzynowski, *Ekwiwalentność świadczeń w umowie wzajemnej*, Warszawa 2011, s. 423–439.

Wydaje się, że przepisy części ogólnej prawa zobowiązań nie mogą być w tym przypadku stosowane z tego powodu, że kodeksowa regulacja umowy ubezpieczenia (art. 805–834 k.c.) zawiera przepisy szczególne. Nie powinno jednak budzić wątpliwości, że przepisy te w równym stopniu jak przepisy części ogólnej traktują świadczenie ubezpieczającego w postaci składki ubezpieczeniowej jako odpowiednik świadczenia ubezpieczyciela – ochrony ubezpieczeniowej. Brak możliwości stosowania przepisów art. 487–497 k.c. nie jest więc w tym przypadku argumentem przeciwko tezie o wzajemności umowy ubezpieczenia, lecz przeciwnie – wzmacnia ją.

2. SKŁADKA UBEZPIECZENIOWA ODPOWIEDNIKIEM OCHRONY UBEZPIECZENIOWEJ

Ubezpieczyciel świadczy ochronę ubezpieczeniową odpłatnie. Wynika to z art. 805 k.c. i pozostałych kodeksowych przepisów o umowie ubezpieczenia. Szczególnie mocno norma ta została wypowiedziana w art. 813 § 1 k.c., który stanowi, że składkę oblicza się za czas trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela, zaś w przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta umowa, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej.

Ustawodawca stanowi więc wyraźnie, że za czas, w którym ubezpieczyciel świadczył ochronę ubezpieczeniową należy się zawsze składka, zaś za czas, w którym ochrona nie była świadczona, składka nie może być pobierana (gdy zaś została pobrana wcześniej – musi zostać zwrócona).

Twierdzenie, że składka jest odpowiednikiem ochrony ubezpieczeniowej wynika również z treści art. 812 § 4 k.c., który stanowi, że jeżeli umowa ubezpieczenia jest zawarta na okres dłuższy niż sześć miesięcy, ubezpieczający ma prawo odstąpienia od umowy ubezpieczenia w terminie 30 dni, a w przypadku gdy ubezpieczający jest przedsiębiorcą – w terminie 7 dni od dnia zawarcia umowy, zaś **odstąpienie od umowy ubezpieczenia nie zwalnia ubezpieczającego z obowiązku zapłacenia składki za okres, w jakim ubezpieczyciel udzielał ochrony ubezpieczeniowej.**

Z przytoczonych przepisów jasno wynika, że za każdy okres, w którym ubezpieczyciel udzielał ochrony ubezpieczeniowej należy mu się składka ubezpieczeniowa. Ustawodawca nie zmusza przy tym ubezpieczyciela do świadczenia ochrony ubezpieczeniowej na kredyt, z nadzieją, że być może ubezpieczający zechce później zapłacić składkę lub też że uda się wyegzekwować ją przymusowo, tak jak nie zmusza żadnej innej strony zobowiązania z umowy wzajemnej do świadczenia w sytuacji, gdy świadczenie drugiej strony – wbrew zobowiązaniu – nie zostało spełnione.

3. ZAPŁATA SKŁADKI PRZESŁANKĄ ROZPOCZĘCIA ŚWIADCZENIA OCHRONY UBEZPIECZENIOWEJ³

Z mocy art. 814 § 1 k.c., jeżeli nie umówiono się inaczej, odpowiedzialność ubezpieczyciela rozpoczyna się od dnia następującego po zawarciu umowy, nie wcześniej jednak niż od dnia następnego po zapłaceniu składki lub jej pierwszej raty. Zasadą jest więc to, że zapłata składki (lub choćby jej pierwszej raty) poprzedza świadczenie ochrony ubezpieczeniowej. Sam fakt zawarcia umowy ubezpieczenia nie obliguje więc jeszcze ubezpieczyciela do świadczenia ochrony ubezpieczeniowej – konieczne jest również zapłacenie składki w pełnej wysokości lub też zapłacenie w pełnej wysokości umówionej pierwszej raty składki.

Reguła wyrażona w art. 814 § 1 k.c. znajduje zastosowanie w dwóch przypadkach:

- gdy została zawarta umowa ubezpieczenia, w której nie określono chwili rozpoczęcia ochrony ubezpieczeniowej;
- gdy została zawarta umowa ubezpieczenia, w której, co prawda, określono wyraźnie chwilę rozpoczęcia ochrony ubezpieczeniowej, lecz zastrzeżono wyraźnie, że początek ochrony może odwlec się do dnia następnego po zapłaceniu składki lub jej pierwszej raty.

Art. 814 § 1 k.c. nie znajduje zastosowania w przypadkach wyraźnego umownego określenia chwili rozpoczęcia świadczenia ochrony ubezpieczeniowej, bez zastrzeżenia, o którym wspomniano wyżej.

Jak się wydaje, ubezpieczyciel może skorzystać z uprawnienia, o którym jest mowa w art. 491 § 1 zd. 1 k.c. Uprawnienie to polega na tym, że w sytuacji, gdy jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni termin do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Sytuacja, w której to ubezpieczający jednostronnie (poprzez fakt zapłacenia składki) określa początek świadczenia ochrony ubezpieczeniowej, jest dla ubezpieczyciela bardzo niekomfortowa. Gdyby stan zawieszenia, w którym umowa jest już zawarta, lecz składka nie została zapłacona, ciągnął się dłużej, wówczas składka mogłaby przestać być adekwatna do ryzyka przyjmowanego do ubezpieczenia. Wówczas jedyną drogą do dopasowania wymiaru składki do ryzyka byłoby zastosowanie art. 816 k.c.

Dlatego właśnie należy uznać dopuszczalność stosowania art. 491 § 1 zd. 1 k.c. w odniesieniu do umów ubezpieczenia. Dzięki jego zastosowaniu

---

³ Szeroko o konsekwencjach opóźnienia w zapłacie składki ubezpieczeniowej traktują następujące artykuły: M. Jobska, *Zapłata raty składki ubezpieczeniowej po terminie na gruncie obowiązującej regulacji kodeksu cywilnego oraz w świetle jego nowelizacji*, „Prawo Asekuracyjne” 2006, nr 2, s. 59 i n.; W. Kamieński, *Niezapłacenie składki ubezpieczeniowej w terminie*, „Prawo Asekuracyjne” 2009, nr 4, s. 41 i n.

ubezpieczyciel zyskuje możliwość spowodowania zakończenia permanentnego stanu niepewności co do terminu rozpoczęcia ochrony ubezpieczeniowej. Po upływie wyznaczonego przez ubezpieczyciela okresu będzie on uprawniony do odstąpienia od umowy. Nie będzie mu się jednak należała składka ubezpieczeniowa, gdyż nie świadczył on ani przez chwilę ochrony ubezpieczeniowej.

4. ZAPŁATA SKŁADKI PRZESŁANKĄ CIĄGŁOŚCI ŚWIADCZENIA OCHRONY UBEZPIECZENIOWEJ

Wolą kontrahentów może być rezygnacja z zastosowania zasady uzależnienia rozpoczęcia ochrony ubezpieczeniowej od zapłaty składki lub jej pierwszej raty. Jeżeli strony tak postanowiły, ochrona ubezpieczeniowa może być świadczona od ustalonej przez nie chwili. Wyraźne wskazanie początku okresu ubezpieczenia w umowie bez zastrzeżenia, że warunkiem koniecznym świadczenia ochrony jest zapłacenie składki lub jej pierwszej raty, należy interpretować jako zanegowanie – z woli stron umowy ubezpieczenia – koniecznej sekwencji spełniania świadczeń, w której zapłata składki musi poprzedzać świadczenie ochrony ubezpieczeniowej. O tym, że takie rozwiązanie zostało dopuszczone przez ustawodawcę dobitnie świadczy treść art. 814 § 2 k.c., który stanowi, że jeżeli ubezpieczyciel ponosi odpowiedzialność jeszcze przed zapłaceniem składki lub jej pierwszej raty, a składka lub jej pierwsza rata nie została zapłacona w terminie, ubezpieczyciel może wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym i żądać zapłaty składki za okres, przez który ponosił odpowiedzialność. W braku wypowiedzenia umowy wygasa ona z końcem okresu, za który przypadała niezapłacona składka.

Gdy ubezpieczyciel gotów jest rozpocząć świadczenie ochrony ubezpieczeniowej bez wcześniejszego zapłacenia mu składki, wówczas środkiem nacisku na ubezpieczającego, by ten wypełnił ciążący na nim obowiązek zapłacenia składki, jest groźba wypowiedzenia umowy ze skutkiem natychmiastowym. Nie jest w tym przypadku konieczne wyznaczanie dodatkowego terminu na zapłacenie składki – wypowiedzenie umowy przez ubezpieczyciela może nastąpić niezwłocznie po tym, gdy zauważy on opóźnienie z zapłatą składki. Z drugiej jednak strony ubezpieczyciel jest w opisywanym wypadku jedynie uprawniony, a nie zobowiązany do wypowiedzenia. Może on „hodować” składkę, tj. świadczyć ochronę ubezpieczeniową przez czas, który uważa za stosowny (aż do zakończenia okresu, za który przypadała niezapłacona składka), a następnie umowę wypowiedzieć. Ubezpieczający nie spełniając obciążającego go świadczenia, sam siebie pozbawia wynikającej z treści art. 812 § 5 k.c. ochrony przed zaskakującym, nagłym i nieuzasadnionym zakończeniem okresu ubezpieczenia z woli ubezpieczyciela.

Ubezpieczyciel nie może wypowiedzieć umowy ubezpieczenia na podstawie art. 814 § 2 k.c. po zapłaceniu przez ubezpieczającego składki lub jej pierwszej raty⁴. Dla udaremnienia uprawnienia ubezpieczyciela do wypowiedzenia umowy wystarczy przy tym zapłacenie składki w kwocie nominalnej, bez odsetek za opóźnienie i ewentualnych kosztów związanych z wysyłaniem wezwań do zapłaty. Dotyczy to również sytuacji, gdy ubezpieczyciel zaspokoił swoje roszczenia o zapłatę składki poprzez jej potrącenie z kwoty świadczenia. Składka została w ten sposób zapłacona, umowa nie może więc zostać wypowiedziana przez ubezpieczyciela.

Szczególnym przypadkiem świadczenia przez ubezpieczyciela ochrony ubezpieczeniowej przed zapłaceniem składki jest objęcie ubezpieczeniem – z woli stron umowy – okresu poprzedzającego jej zawarcie. Zawierając umowę dotyczącą okresu minionego, ubezpieczyciel nie może, co prawda, uzależnić powstania ochrony od dokonania zapłaty składki, ale może skorzystać z dobrodziejstwa art. 814 § 2 k.c.

Do czasu wejścia w życie nowelizacji kodeksu cywilnego uchwalonej dnia 13 kwietnia 2007 r.⁵ powszechnie stosowano w ogólnych warunkach ubezpieczeń zasadę, w myśl której opóźnienie w zapłacie kolejnej raty składki może powodować ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela – jeżeli tylko w umowie ubezpieczenia lub ogólnych warunkach ubezpieczenia został przewidziany taki skutek. Praktyka taka prowadziła jednak w wielu wypadkach do powstania stanu permanentnej niepewności dotyczącej istnienia ochrony ubezpieczeniowej. Zakłady ubezpieczeń niekiedy przyjmowały składkę wpłaconą po terminie i nie podnosiły faktu ustania swej odpowiedzialności aż do chwili, w której miał miejsce wypadek ubezpieczeniowy. Zarzut braku ochrony ubezpieczeniowej z powodu opóźnienia w płatności składki skutecznie niweczył roszczenia kierowane do ubezpieczyciela. Jeśli jednak okres ubezpieczenia przebiegał całkowicie bezszkodowo, wówczas ubezpieczyciel „puszczał w niepamięć” opóźnienie w zapłacie składki i jego konsekwencję w postaci ustania odpowiedzialności. Oczywiście składka nie była zwracana (choć być powinna, bo przecież ubezpieczyciel nie świadczył ochrony ubezpieczeniowej).

Wspomniana wcześniej nowelizacja kodeksu cywilnego z 2007 r. bardzo istotnie poprawiła położenie ubezpieczających, którzy spóźnili się z zapłaceniem kolejnej raty składki ubezpieczeniowej. W myśl art. 814 § 3 k.c. w razie opłacenia składki w ratach niezapłacenie w terminie kolejnej raty składki może powodować ustanie odpowiedzialności ubezpieczyciela tylko wtedy, gdy taki skutek przewidywała umowa lub ogólne warunki ubezpieczenia, a ubezpieczyciel

---

⁴ A. Tadla, *Umowa ubezpieczenia na życie*, Warszawa 2000, s. 156; M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia – art. 805–834 k.c. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 122.

⁵ Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 2007, nr 82, poz. 557.

po upływie terminu wezwał ubezpieczającego do zapłaty z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności⁶.

Dzięki przepisom nowelizacji ubezpieczony jest zawsze świadom faktu istnienia lub nieistnienia ochrony ubezpieczeniowej. Jeśli zostały spełnione wszelkie przesłanki ustania świadczenia ochrony, ubezpieczyciel uwalnia się od odpowiedzialności, zaś ubezpieczający zobowiązany jest do zapłacenia składki tylko za czas rzeczywistego świadczenia ochrony ubezpieczeniowej. Rzecz jasna, jeśli w tym czasie miał miejsce wypadek ubezpieczeniowy, wówczas ubezpieczyciel zobowiązany jest do zapłacenia świadczenia pieniężnego. Jeśli wierzycielem z tytułu świadczenia pieniężnego jest ubezpieczający (a nie np. osoba poszkodowana czy też uposażony), wówczas ubezpieczyciel może potrącić zaległą składkę ze świadczenia ubezpieczeniowego.

5. ZAPŁATA SKŁADKI W UBEZPIECZENIACH OSOBOWYCH

Art. 830 § 2 k.c. określa skutki niezapłacenia w terminie składki ubezpieczeniowej w ubezpieczeniach osobowych. Przepis ten głosi, że w braku odmiennego zastrzeżenia umowę uważa się za wypowiedzianą przez ubezpieczającego, jeżeli składka lub jej rata nie została zapłacona w terminie określonym w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia, mimo uprzedniego wezwania do zapłaty w dodatkowym terminie określonym w ogólnych warunkach ubezpieczenia; w wezwaniu powinny być podane do wiadomości ubezpieczającego skutki niezapłacenia składki.

Należy wnioskować, że cytowany przepis ma charakter przepisu szczególnego w stosunku do omawianego wcześniej art. 814 k.c. – i to zarówno § 2, jak i 3 tegoż artykułu. Oznacza to podniesienie poziomu ochrony ubezpieczających w ubezpieczeniach osobowych, bowiem wysokie wymogi dotyczące konieczności wysyłania wezwania do zapłaty dotyczą również składki wymagalnej przy zawieraniu umowy ubezpieczenia.

Jak się zdaje, ewentualne odmierne zastrzeżenie umowne może dotyczyć jedynie uchylecia stosowania art. 830 § 2 k.c. w całości lub też stworzenia warunków korzystniejszych dla ubezpieczonych. Nie miałyby bowiem sensu tworzenie norm prawnych o charakterze ochronnym, które mogłyby być legalnie uchylone lub zmienione decyzją podmiotu, przed którym ustawodawca chce nas chronić.

---

⁶ Przepis ten był wzorowany na § 38 niemieckiej ustawy o umowie ubezpieczenia – szerzej na ten temat: M. Orlicki, *Uwagi o nowelizacji przepisów dotyczących umowy ubezpieczenia na tle nowych przepisów niemieckich*, „Prawo Asekuracyjne” 2008, nr 1, s. 68–70.

6. PODMIOTY, WOBEC KTÓRYCH UBEZPIECZYCIEL MOŻE PODNIEŚĆ ZARZUT NIEZAPŁACENIA SKŁADKI

Zgodnie z treścią art. 808 § 2 k.c. roszczenie o zapłatę składki przysługuje ubezpieczycielowi wyłącznie przeciwko ubezpieczającemu. Nie oznacza to jednak, że ubezpieczyciel tylko wobec ubezpieczającego może podnieść zarzut niezapłacenia składki ubezpieczeniowej. Poza ubezpieczającym podmiotami, które mogą spotkać się z odmową świadczenia pieniężnego ubezpieczyciela, są:

- ubezpieczony w umowie ubezpieczenia na cudzy rachunek (art. 808 § 2 *in fine* stanowi, że zarzut mający wpływ na odpowiedzialność ubezpieczyciela może on podnieść również przeciwko ubezpieczonemu);
- poszkodowany w przypadku umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej;
- uposażony w ubezpieczeniu na życie i ubezpieczeniu następstw nieszczęśliwych wypadków (gdy wypadkiem ubezpieczeniowym jest śmierć osoby ubezpieczonej).

Możliwość podnoszenia braku odpowiedzialności ubezpieczyciela wobec poszkodowanego w umowach ubezpieczenia OC jest uwarunkowana stwierdzeniem, że ubezpieczyciel nie może przeciwko uprawnionemu do odszkodowania podnieść zarzutu naruszenia obowiązków wynikających z umowy lub ogólnych warunków ubezpieczenia przez ubezpieczającego lub ubezpieczonego, jeżeli nastąpiło ono po zajściu wypadku. *A contrario*, jeżeli do naruszenia obowiązków wynikających z umowy lub ogólnych warunków ubezpieczenia przez ubezpieczającego lub ubezpieczonego doszło przed zajściem wypadku ubezpieczeniowego, wówczas ubezpieczyciel może podnieść zarzut braku swej odpowiedzialności wobec poszkodowanego. Dotyczy to również zarzutu ustania odpowiedzialności wskutek niezapłacenia składki.

Wyjątkiem są obowiązkowe ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, w odniesieniu do których, zgodnie z treścią art. 12 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych⁷, odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń trwa przez okres wskazany w umowie i kończy się z upływem ostatniego dnia tego okresu, z zastrzeżeniem wyjątków określonych w ustawie, zaś w przypadku opłacania składki ubezpieczeniowej w ratach, niezapłacenie przez ubezpieczonego lub ubezpieczającego raty składki w terminie oznaczonym

---

⁷ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. 2003, nr 124, poz. 1152 z późn. zm.

przez zakład ubezpieczeń nie powoduje ustania odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń⁸.

W ubezpieczeniu na życie i ubezpieczeniu następstw nieszczęśliwych wypadków (gdy wypadkiem ubezpieczeniowym jest śmierć osoby ubezpieczonej) wypowiedzenie umowy, będące skutkiem zaniechania opłacania składek, powoduje, że uposażony traci swoje uprawnienie. Nie może on więc skutecznie domagać się od ubezpieczyciela zapłaty świadczenia pieniężnego na swoją rzecz.

7. POJĘCIE NARUSZENIA OBOWIĄZKU ZAPŁACENIA SKŁADKI

Ubezpieczający narusza obciążający go obowiązek zapłacenia składki, gdy nie płaci w terminie składki ubezpieczeniowej w wysokości wynikającej z umowy. Jeżeli jednak składka uległa modyfikacjom, które doprowadziły do definitywnego ustalenia nowego jej wymiaru, wówczas ubezpieczający zobowiązany jest uwzględnić te modyfikacje, zaś brak terminowej zapłaty składki w nowym wymiarze będzie traktowane jako naruszenie obowiązku zapłaty składki.

O możliwości modyfikacji wysokości składki traktuje art. 816 k.c., zgodnie z którym w razie ujawnienia okoliczności, która pociąga za sobą istotną zmianę prawdopodobieństwa wypadku, każda ze stron może żądać odpowiedniej zmiany wysokości składki, poczynając od chwili, w której zaszła ta okoliczność, nie wcześniej jednak niż od początku bieżącego okresu ubezpieczenia. W razie zgłoszenia takiego żądania druga strona może w terminie 14 dni wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym. Przepisu tego nie stosuje się do ubezpieczeń na życie.

Należy pamiętać, że składka ma definitywnie zmodyfikowany wymiar, gdy na żądanie jej modyfikacji zgłoszone przez jednego kontrahenta przystał drugi z nich lub też, gdy w wyniku procesu sądowego zostanie ustalony nowy wymiar składki.

Modyfikacja składki może nastąpić poprzez jej indeksację (według zasad określonych w ogólnych warunkach ubezpieczenia), wskutek zmniejszenia sumy ubezpieczenia (art. 824 § 3 k.c.) lub wskutek porozumienia stron dotyczącego tej kwestii.

Przez naruszenie obowiązku zapłacenia składki zmodyfikowanej należy uważać zaniechanie zapłaty w terminie składki zmodyfikowanej w sposób ostateczny,

---

⁸ Wyjątek określony w art. 12 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK odnosi się również do jedyne go ubezpieczenia obowiązkowego, które nie ma charakteru ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej – obowiązkowego ubezpieczenia budynków w gospodarstwach rolnych.

tj. takiej, co do wysokości której nie toczy się żadne postępowanie sądowe, ani też nie ma co do jej wysokości rozstrzygniętego sporu pozasądowego.

8. UWAGI KOŃCOWE

Bez wątpienia uzyskiwanie składki ubezpieczeniowej jest z punktu widzenia ubezpieczycieli sensem prowadzenia działalności ubezpieczeniowej. Ubezpieczyciele starają się więc stworzyć jak najlepiej działający system motywowania do punktualnego jej płacenia. Nie ma w tym nic złego, jeżeli tylko poszanowane są podstawowe zasady partnerstwa kontraktowego. Jak się wydaje, znaczne ograniczenia możliwości podnoszenia zarzutu niezapłacenia składki przez ubezpieczycieli istotnie wpłynęły na pozycję prawną i ekonomiczną ubezpieczających. Trend ten – dzięki działaniom kilku instytucji państwowych – będzie prawdopodobnie utrzymywał się w najbliższym czasie.